

Інна Лукинів

студентка гр. ФФзм-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вікторія Булавинець

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА ЯК РЕЗЕРВ ЗБІЛЬШЕННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Ключовим завданням реформи місцевого самоврядування в Україні є посилення позицій місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку територіальних громад. Вирішення актуального завдання підвищення ефективності бюджетної політики органів місцевої влади потребує розвитку як теоретичного базису її розробки та реалізації, так і врахування новітніх обставин, пов'язаних з імплементацією ідей концепції інклюзивного розвитку у всі сфери суспільного життя, більш ґрунтовним впровадженням ринкових підходів до функціонування бюджетної сфери, реаліями воєнного часу.

Незважаючи на те, що внаслідок реформи децентралізації дохідна база місцевих бюджетів розширилась, питання нарощування обсягу фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження органів місцевої влади продовжує бути актуальним. У цьому контексті важливо, щоб збільшення фінансового ресурсу місцевих органів влади було забезпечене не за рахунок зростання міжбюджетних трансфертів чи інших форм фінансової допомоги, а через залучення внутрішніх резервів нарощування власних доходів місцевих бюджетів. Це дасть можливість органам місцевої влади проводити самостійну фінансову політику, наповнить норми щодо незалежності місцевого самоврядування реальним змістом. При всіх позитивних моментах реформи децентралізації, вона не вирішила проблеми обмеженості можливостей органів місцевої влади щодо проведення самостійної політики формування бюджетних ресурсів [3].

Вагомі потенційні резерви для збільшення надходжень до місцевих бюджетів закладені в удосконаленні оподаткування майна. Цей податок у зарубіжній практиці є одним із найбільш фіскально значимих для формування бюджетних ресурсів місцевої влади, однак в Україні його роль продовжує бути недостатньою. Частка майнового податку у ВВП в Україні залишається у 2,5 рази нижчою, ніж середнє значення для країн ЄС-27 [1]. Важливо, що на відміну від оподаткування особистих доходів, у справлянні податку на майно вплив з боку органів місцевої влади на показники надходжень може бути значно вагомішим. При значних відмінностях між країнами ЄС у моделях справляння майнового податку (щодо бази оподаткування, розміру та прогресії ставок податку та ін.), спільним для євроспільноти та країн ОЕСР є те, що органи фіскальної служби відповідальні за надходження лише менше половини від загального обсягу майнових податків, тоді як в інших випадках фіксується або спільна діяльність з органами місцевої влади, або останні здійснюють таку діяльність самостійно.

Ключовим питанням, яке потребує вирішення в оподаткуванні майна в Україні є перехід до вартісного принципу визначення бази оподаткування для усіх

видів майна. На сьогодні за таким принципом визначають базу справляння земельного податку, тоді як в оподаткуванні нерухомості продовжується практика розрахунку податкового зобов'язання на основі кількісних показників площі майна. Такий підхід спричиняє бюджетні втрати та є неприйнятним у контексті забезпечення справедливості податкового навантаження. Але органи місцевої влади не мають повноважень вносити зміни до законодавства щодо моделі визначення бази оподаткування, тому розкриття цієї проблеми в межах нашої наукової роботи недоречно.

Натомість, варто приділити увагу тим аспектам функціонування податку на майно, які належать до компетенції місцевої влади та потребують корегування для збільшення надходжень до місцевих бюджетів. Ключовими проблемами такого характеру є недоліки обліку бази оподаткування податком на нерухоме майно, а також дифузія ставок оподаткування. На теперішній час, за оцінками науковців, які предметно займаються питаннями резервів нарощування доходів місцевих бюджетів, «ключовою перепорою для успішного адміністрування податку на майно є низький рівень наповнення реєстрів нерухомості, оскільки реєстр речових прав на нерухоме майно наповнений лише на 30-50%, земельний кадастр – на 70-80%» [1].

Однак, органи місцевого самоврядування мають обмежені можливості щодо сприяння наповнюваності цих реєстрів та проведенню заходів зі стимулювання сумлінної податкової поведінки платників. Підстава для нарахування податку на нерухоме майно в Україні – це наявність документів, які закріплюють право власності на об'єкт нерухомого майна за конкретною фізичною або юридичною особою. У багатьох територіальних громадах вагома частина нерухомості дотепер перебуває поза межами обліку, оскільки їхні власники з тих чи інших причин не виробили документи на право власності. Якщо у сільських районах це може бути пов'язане із необізнаністю мешканців, то у міських громадах власники майна часто свідомо його не реєструють, затягують із оформленням документації на нові об'єкти нерухомості для уникнення податкового зобов'язання. Вирішити таку проблему можна різними шляхами: по-перше, через встановлення підвищених ставок податку для об'єктів нерухомості, на які не оформлені права власності в термін понад певний період (до прикладу, 5 років); по-друге, через проведення інвентаризації нерухомого майна та доведення до власників нерухомості, які не належать до бази оподаткування, ризиків відсутності правочинних документів на право власності (шахрайство, втрата майна та ін.). Побічним наслідком такої діяльності може стати виявлення об'єктів нерухомості, які не мають власників або їх власники не відомі. Після процедури переведення цих об'єктів у комунальну власність, вони можуть стати джерелом доходів місцевого бюджету у вигляді орендної плати чи коштів від продажу такого майна [2, с. 17].

Іншою проблемою є значні показники податкового розриву з податку на майно, які зумовлені дифузією ставки податку та бази оподаткування. Визначення рівня податкових ставок на майно належить до компетенції органів місцевої самоврядування, якою вони недостатньо ефективно користуються. У багатьох територіальних громадах ставки податку на майно встановлені на низькому рівні, а

дифузія (відхилення) між максимальними та мінімальними ставками у розрізі територіальних громад України сягає 1500 разів [1]. За оцінками фахівців, якщо на законодавчому рівні визначити мінімальний рівень ставки податку на майно на рівні 0,5% від мінімальної заробітної плати, то це забезпечить додатковий фіскальний ефект у цінах 2021 року в обсязі 8-9 млрд грн. Водночас, подолання проблеми дифузії бази оподаткування, яка виявляється у наданні різного роду пільг зі сплати податку на нерухоме майно, забезпечило б нарощування доходів місцевих бюджетів на суму, яка становить до 2/3 від сукупних надходжень від його сплати.

Список використаних джерел:

1. Діагностика системи місцевого оподаткування України: аналітичні підсумки / К. Швабій та ін.; за ред. К. Швабія. Офіційний веб-сайт реформи місцевого самоврядування «Децентралізація». URL: <https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1322/Звіт.pdf>
2. Горин В. П., Савчук С. В. Резерви нарощування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2023. № 13. С. 11-20.
3. Горин В. П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування. Монографія. Економічна думка ТНЕУ, 2020. 516 с.
4. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: моногр. / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 376 с.